

# शीतलहर तथा चिसो प्रभावित विपन्नहरूको पहिचान तथा राहत प्रदान सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९

स्वीकृति तथा जारी मिति : २०६९/०९/२७

## १. पृष्ठभूमि

दैवी प्रकोप उद्धार ऐन, २०३९ तथा प्रकोप पीडित उद्धार र राहत सम्बन्धी मापदण्ड, २०६४ अनुरूप जिल्ला तहमा जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिको निर्णयानुसार प्रकोपमा परेकाहरूलाई राहत प्रदान गरिदै आएकोमा हाल तराइका जिल्लाहरूमा फैलिएको शीतलहर तथा चिसोले पारेको आक्रान्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न तथा तत्काल पूर्वतयारीका कार्यद्वारा पीडितहरूलाई राहत प्रदान गर्नका लागि मन्त्रपरिषदको मिति २०६९।०९।२४ को निर्णय अनुसार अति विपन्न परिवारको पहिचान गरी राहत सामग्रीहरू वितरणका लागि प्रक्रिया तथा संयन्त्र निर्माण गर्न यो 'शीतलहर तथा चिसो प्रभावित विपन्नहरूको पहिचान तथा राहत प्रदान सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९' स्वीकृत गरी जारी गरिएको छ ।

## २. पीडित पहिचान

२.१ नेपाल राज्य भर तराइका बीस जिल्लाहरू क्रमशः भूपा, सुनसरी, मोरङ, सप्तरी, सिरहा, धनुषा, सर्लाही, महोत्तरी, रौतहट, बारा, पर्सा, नवलपरासी, रुपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ, बाँके, बर्दिया, कैलाली, कंचनपुर र चितवनमा शीत लहर तथा चिसोबाट प्रभावित वस्तीहरू, समूहहरू तथा व्यक्तिहरू पहिचान गर्नका लागि प्रमुख जिल्ला अधिकारीहरूले शीघ्रतिशीघ्र त्यस्ता वस्तीहरू भ्रमण गर्ने तथा पहिचान गर्ने कार्य गर्नु पर्ने छ ।

२.२ प्रथमतः अति विपन्न वस्तीको र त्यसपछि अति विपन्न परिवारको पहिचान गरी तिनलाई राहत स्वरूप कम्बल तथा सामूहिक राहत स्वरूप चोक वा टोलमा सामूहिकरूपमा दाउराहरू बाल्ने तथा तातो हुने अन्य प्रबन्धहरू मिलाउने तथा मिलाउन लगाउनु पर्नेछ ।

२.३ अति विपन्न परिवार पहिचान गर्दा देहायको अवस्थालाई मूल आधार बनाउनु पर्नेछ ।

क) घरको अवस्था

ख) जग्गा जमीन तथा आर्थिक स्थिति (२ कट्टाभन्दा कम जग्गा भएकालाई विशेष प्राथमिकता दिनुपर्ने ।)

ग) परिवार संख्या

घ) घरको आयश्रोत

### ३. राहत सामाग्री जुटाउने तथा संकलन गर्ने

- ३.१ शीतलहर तथा चिसोबाट जोगाउन तथा पूर्वतयारीहरू गरी तातोहुने अवस्था सृजनाका लागि स्थानीय स्तरमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले यस मापदण्ड वमोजिम वनाइने संयन्त्र परिचालन गरी राहत सामाग्रीहरू जुटाउनु तथा संकलनको प्रवन्ध मिलाउनु पर्छ ।
- ३.२ शीतलहर तथा चिसोबाट प्रभावित विपन्न वर्गलाई राहत स्वरूप प्रति परिवार एक थानका दरले कम्बल वितरण गर्नका लागि मन्त्रालयको केन्द्रीय दैवी प्रकोप उद्धार कोषबाट प्राप्त रकम प्रयोग गर्नु पर्ने छ । यसका साथै संयन्त्रले स्थानीय स्तरमा अन्य सहयोग समेत जुटाउन सक्नेछ ।
- ३.३ केन्द्रीय दैवी प्रकोप उद्धार कोषबाट शीतलहर तथा चिसो सम्बन्धी राहतका लागि निर्दिष्ट रकमबाट चोक तथा टोलहरूमा सामूहिक रूपमा तातो गर्नका लागि दाउराहरू किन्न सकिने छ ।
- ३.४ चोक वा टोलमा कति दाउरा किन्ने भन्ने सम्बन्धमा जिल्ला स्तरमा यस मापदण्ड वमोजिम बन्ने संयन्त्रले निर्णय गर्ने छ ।
- ३.५ दाउरा बन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गतको निकायबाट सुलभदरमा वा निशुल्क प्राप्त गर्न सकिने भए उपलब्ध गर्नु पर्ने छ ।

### ४. पीडितलाई राहत सामाग्री वितरण गर्ने

- ४.१ शीतलहर तथा चिसोबाट प्रभावित पीडितहरूको पहिचान गरी ती मध्ये विपन्न वर्गका लागि प्रति परिवार एक थान कम्बल राहत तथा पूर्वतयारी स्वरूप उपलब्ध गराउने ।
- ४.२ राहत वितरण गर्दा विपन्न वर्गका परिवारलाई अतिआवश्यकताका आधारमा उपलब्ध गराउने राहतस्वरूप प्रदान गरिने एक थान कम्बल उपलब्ध भएसम्म घरमूलीलाई दिने ।
- ४.३ राहत वितरण गर्दा सदरमुकाम मात्र वा कुनै एक वस्तीमा मात्र केन्द्रित नहुने ।

### ५. सामूहिकस्वरूपको राहत व्यवस्था

- ५.१ शीतलहर तथा चिसोबाट बढी प्रभावित वस्तीहरू पहिचान गरी ती वस्तीहरूमा सामूहिकरूपमा तातोको व्यवस्था गर्नका लागि चोक वा टोलको केन्द्रमा आगो बाल्ने गरी दाउराहरू उपलब्ध गराउने ।

- ५.२ जिल्लास्तरमा दाउराहरू खोजमेल गरेर उपलब्ध गराउने र खोजमेल गर्दा पर्याप्त दाउराहरू फेला नपरे खरिद गरी उपलब्ध गराउने ।
- ५.३ चोक वा टोलका केन्द्रहरूमा उपलब्ध गराउने दाउराहरू खरिद गर्नका लागि शीतलहर तथा चिसोबाट प्रभावित अति विपन्न परिवारलाई राहत दिन भनी निर्दिष्ट गरी पठाइएको रकमबाट खर्च गर्ने र यस्तो खर्च पछि जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिबाट अनुमोदन गराउनु पर्ने ।
- ५.४ उपलब्ध गराइएका दाउराहरू व्यक्तिगत प्रयोगमा नआओस् भन्ने विषयमा विशेष सतर्कता अपनाउने तथा यस्तो निजी प्रयोगमा आएको पाइएमा दिइएका दाउराहरू फिर्ताल्याई त्यस टोल वा समुदायका त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई प्रमुख जिल्ला अधिकारीले नसिहत दिन सक्ने ।

## ६. संरचनागत संयन्त्र

- ६.१ पीडित पहिचान तथा त्यसमा पनि विपन्न वर्गकालाई प्राथमिकताका आधारमा राहत प्रदान गर्न र चोक वा टोलमा सामूहिकरूपमा दाउराहरू बाल्नका लागि प्राथमिकताका आधारमा वितरण गर्नका लागि जिल्लास्तरमा एक संयन्त्र निर्माण गर्ने ।
- ६.२ यस संयन्त्रमा निम्न वमोजिमका पदाधिकारी रहने छन् ।

प्रमुख जिल्ला अधिकारी	: संयोजक
स्थानीय विकास अधिकारी	: सदस्य
जिल्ला प्रहरी प्रमुख	: सदस्य
जिल्लास्थित सशस्त्र प्रहरी प्रमुख	: सदस्य
जिल्ला वन कार्यालयका प्रमुख	: सदस्य
जिल्ला जनस्वास्थ्य प्रमुख	: सदस्य
जिल्ला रेडक्रसको प्रतिनिधि	: सदस्य
जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि	: सदस्य

- ६.३ यस संयन्त्रको सचिवालयको रूपमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयले कार्य गर्ने छ ।
- ६.४ कम्बल किनी वितरण गर्नका लागि तथा सामूहिकरूपमा प्रयोग गर्न दाउराहरू किनी वितरण गर्नका लागि जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार कोषमा प्राप्त रकमको फांटवारी तथा फेहरिस्त जिल्ला प्रशासन कार्यालयले राख्ने छ ।

## ७. सरोकारवालाहरूको संलग्नता

- ७.१ शीतलहर तथा चिसोबाट अति प्रभावित वस्ती तथा टोलहरूको पहिचान र विपन्न वर्गका लागि प्रति परिवार एक थान कम्बल तथा सामूहिकरूपमा बाल्नेगरी दाउराहरू वितरण पश्चात प्रभावित नागरिकहरूलाई राहत प्रदान गर्नका लागि जिल्ला स्थित सम्पूर्ण सरकारी तथा गैर-सरकारी संघ संस्थाहरूले सामूहिक तथा व्यक्तिगतरूपमा सहयोग गर्न सक्नेछन् ।
- ७.२ यस्तो सहयोगका आव्हान जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिको बैठक बसी गरिने छ । आकस्मिकरूपमा दैवी प्रकोप उद्धार समितिको बैठक बस्न नसकेको अवस्थामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले यस मापदण्डबमोजिमको संयन्त्रको बैठक बसाली आव्हान गर्न सक्ने छ ।
- ७.३ यस आव्हान बमोजिम सहयोग गर्नु जिल्ला स्थित सबै सरकारी तथा गैर-सरकारी संघ संस्थाहरूको कर्तव्य हुने छ ।

#### द. अनुगमन तथा मूल्यांकन

- द.१ शीतलहर तथा अतिचिसोबाट प्रभावित विपन्न वर्गहरूले उचित तरिकाले कम्बल पाए नपाएको विषयमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले आफैँ गई वा प्रतिनिधि पठाई अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु गराउनु पर्ने छ ।
- द.२ जिल्लास्थित सरकारी तथा गैर-सरकारी संघ संस्थाहरूले शीतलहर तथा अतिचिसो प्रभावितहरूलाई के कति सहयोग गरे भन्ने विषयको अभिलेख प्रमुख जिल्ला अधिकारीले राख्नु पर्ने छ ।
- द.३ सामूहिक रूपमा तातो गराउनका लागि चोक तथा टोलहरूमा के कति दाउराहरू वितरण भए तथा कुन कुन चोक तथा टोलहरूमा दाउराहरू बाल्ने कार्य भएको छ सो को अभिलेख जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा राखी त्यसको विवरण तथा कम्बल वितरणको विवरण क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालयमा पठाउनु पर्ने छ ।
- द.४ कार्यसम्पादन गरिएपछि सम्पूर्ण विवरण खुलाई गृह मन्त्रालयमा प्रतिवेदन गर्नु प्रमुख जिल्ला अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- द.५ कार्य सम्पादन गरिएपछि राहत विवरण र खर्च, लाभान्वित परिवारसंख्या सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण सार्वजनिक गर्नु संरचनागत संयन्त्रको कर्तव्य हुनेछ ।

#### ९. अन्य व्यवस्थापन तथा प्रक्रिया संयन्त्रले निर्धारण गर्न सक्ने :-

यो मापदण्डको व्यवस्थाको प्रतिकुल नहुने गरी कार्यसम्पादन सम्बन्धी अन्य प्रक्रिया र व्यवस्थापन यस मापदण्ड अनुरूपको संरचनागत संयन्त्रले आफै निर्धारण गर्न सक्ने छ ।